

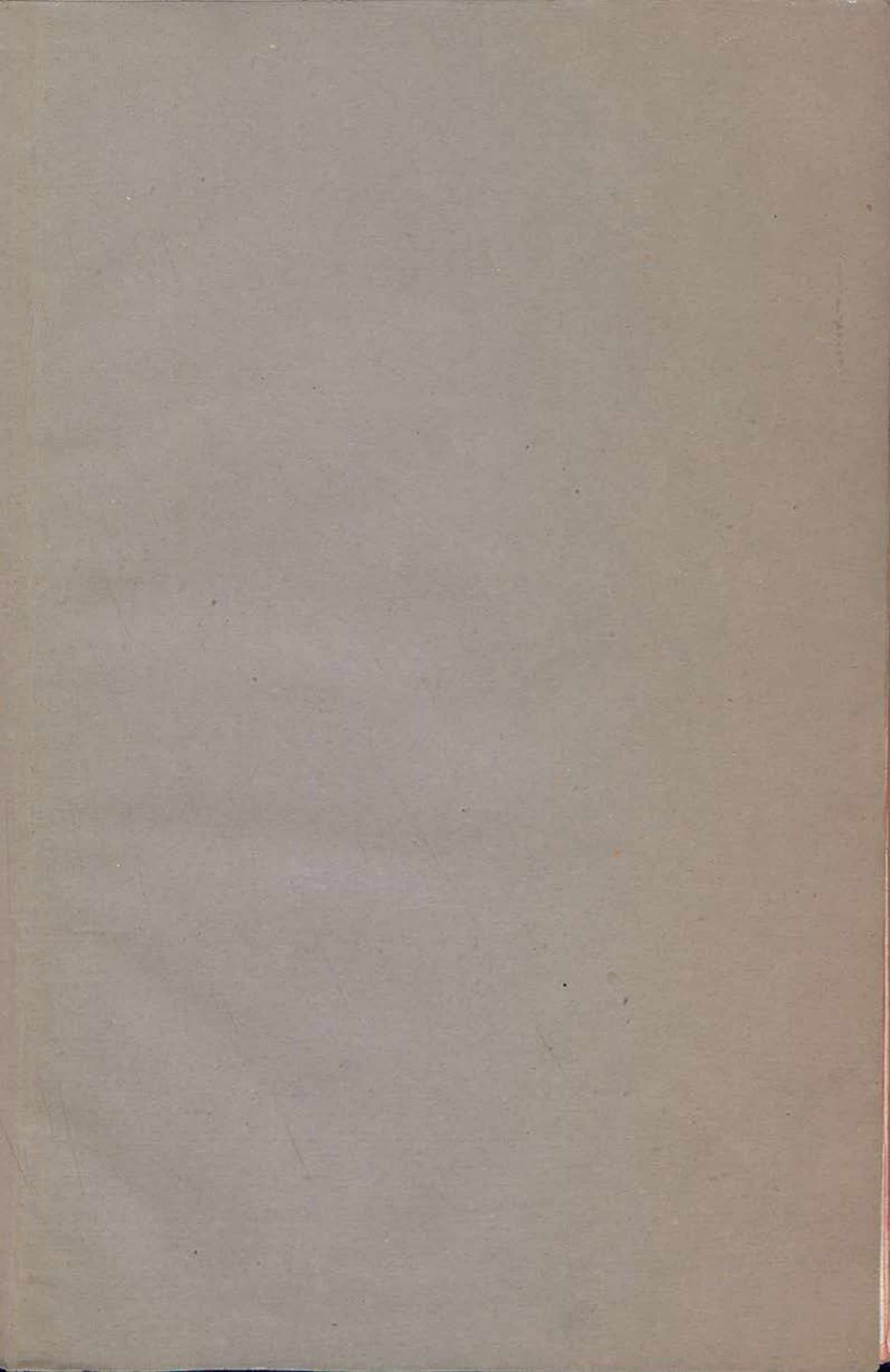

✓
R. M. K. II.
491.

BIBLIOTHECA R. SCIENT.
UNIV. BUDAPESTINENSIS.

R. M. K. II.

Sz. 236 (to.)

110K II
236
ASSERTIONES
EX VNIVERSA PHILOSOPHIA,

Q V A S
ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO
P R I N C I P I
D O M I N O, D O M I N O

E O R G I O Z E
L E P C H E N Y,

Archiepiscopo Strigonienſi, lociq; ejusdem Co-
miti Perpetuo, Primati Vngariæ, Legato Nato, Summo & Secretario,
Cancellario, ac per Vngariam Locumtenenti, Sac: Cæſ: Regiæq; Majeſtatis
Intimo Conſiliario.

D I C A T A S

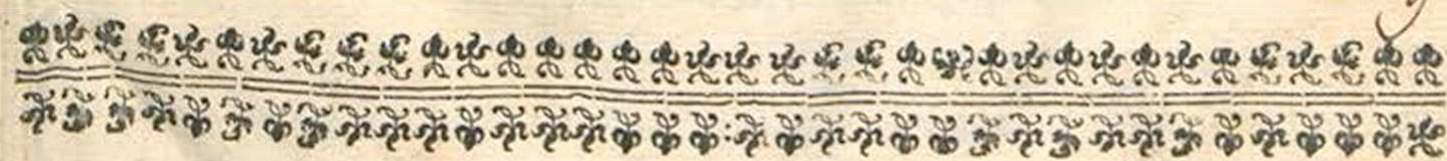
In Alma Archiepiſcopali Vniuerſitate Tyrna-
vienſi Anno M. DC. LXXI. Menſe Iunio, Die Horis

Publicè propugnabit

Generoſus, Nobilis, ac Eruditus Dominus, Dominus
SIGISMVNDVS KORONTALY, de Vicap, AA. LL. & Philoſophiæ Baccalau reus,
nec non proſuprema ejusdem Laurea Candidatus.

P R Æ S I D E

R. P. CA SP A R O SZ A R K A, è Soc. I E S U, AA.
LL. & Phil. Doctore, ejusdemque, ac Matheſeos Pro-
feſſore Ordinario.

T Y R N A V I Æ,
Typis Academicis, exprimebat MATTHÆVS
B Y L L E R.

*Terminus jam annus est, Princeps celsissime, quod munificentia tua velut altero sole felix, tandem ad benignissimos in me influxus Tuos, fructus adfero; non sterilem messem arbitratus, quæ à Tuo favore liberalissime fecundaretur. Fructus, inquam, è Philosophiæ sive hortis, sive campis natos Tibi sisto. Tui sunt, & jure: quia de Tuo favore plantati eo excreverunt, ut influxuum Tuorum benignissimam liberalitatem pœnitere non possit istos fovisse. Ut verò clarius in publicum prodirent, Solem Tuum in fronte appinxi, ut ab omnibus spectaretur sine invidia, & Te pulcherrimum Sidus, non jam cum Persis orientem, sed factorum Magnitudine, præstantiaq; in Meridie fulgentem Regni Solem adorarent. Permite, Princeps Celsissime, ut duobus verbis elogiorum compendium scribam vel Tibi, vel Soli Tuo, imo utriq; **VNVS OMNIA**. Non ibo tamen per omnia grandia virtutum Tuarum sparsa per tot urbes, Provincias, Regna, decora, quæ suspiciunt Exteri; Inquilini venerantur; Omnes mirantur Sacro-politica Prudentiæ miracula. Hinc eo Honorum Ecclesiasticorum ascendisti, quo pauci perveniunt. Per omnes dignitates Regni transijisti, ut ad summam pervenires. Cancellarius annis amplius bis denis Patriæ nostræ Cancellis aperuisti, verè Pater Patriæ salutandus. Qua dignitate, qua æstimatione, qua sapientiâ Legationes obieris, à Regibus missus; loquitur Roma: deprædicat Polonia: miratur Constantinopolis, Transylvania obstupefcit. Et quid aliud Archiepiscopales Insulæ Tuæ loquuntur, quàm quod Celsissimus Regni Primas, Regis Locumtenens: Verbo, quod **VNVS OMNIA** sis, & Patriam gubernes. Tibi debet Patria nostra, quod difficili hac temporum iniquitate, inter procellas propemodum*

manuscripta via omni non amittat. Tibi Regis quod inter varios thronos non corruerit: Tibi Boni omnes, salutem suam, ac incolumitatem in acceptis referunt, & pro sospitate Tua Superis-Votâ faciunt, ut sæcula excedas, quibus dignus es, benefaciendo.

Admitte ergo, Princeps Celsissime, hoc quaecumq; demississimæ gratitudinis, observantiæq; monumentum, ut Aris Tuis Celsissimis appendam. Sapientiæ census est, quam Tu teneris jam ab annis arctissimâ necessitudine ita strinxisti, ut in Vrbe Roma Theologicas Assertiones nobilissimo, Purpuratorum Patrum in Confessu Romæ rarâ perspicacissimi ingeni; dexteritate propugnaveris. Finio, & dum Tibi Celsissime Princeps has Theses, in his meipsum submississimâ reverentiâ dedico, consecroq;: Maneoq;.

Celsitudinis Tuæ

Servus minimus

SIGISMUNDUS KORONTALY,

Logica, five Dialectica perfectioris ratiocinii Tyrocinium, communi cæteris artibus divisione, alia est Naturalis, rationali congenita naturæ, utpote vis ipsa intelligendi; Artificialis alia, quæ studiosa institutione, & exercitatione comparatur. Dividitur hæc utraque in Activalem, & Habitivalem; & harum quælibet in docentem rursus, ac Utentem subdividitur. Actualis docens sunt ipsi actus modum discurrendi aut solo naturæ instinctu, aut juxta præscriptum Artis docentes. Actualis Utens sunt actus docentibus actibus, naturalibus, vel artificialibus conformes. Artificialis habitualis Docens, ac Utens sunt habitus ad prædictos actus facilitantes. Hinc prout Logica in communi ab hisce divisionibus abstrahit; benè defini-esse modus rectè discurrendi. Habitus docentis, ac utentis Logicæ artificialis, ex pluribus quidē habitibus partialibus in unum totalem coalescunt; non tamen sunt duo habitus realiter adæquatè distincti: nisi quis fortè actus aliarum scientiarum à Logica directos, & habitum ex his generatum, Logicam vocet Utentem.

II.

Habitus Logicæ artificialis, sit ne Ars propriè, an scientia, lis est de nomine. Est namq; secundum omnes sui partes Analyticam, Topicam, & Sophisticam propriè Scientia, ut hæc opponitur Opinioni: in summo tamè rigore ut hæc arti est opposita, non est Scientia, sed Ars tantum. Actus omnes ad Logicam directè pertinentes, aut formaliter, aut æquivalenter practici sunt. Logica moderna artificialis nec ad ipsammet Logicam, nec ad alias facultates comparandas, absolutè est necessaria. Ad scientias tamen altiores, juxta stylum præsentem docendas, ac intelligendas simpliciter est necessaria. Non est in rigore pars illius Philosophiæ naturalis, quæ naturas, & proprietates rerum investigat; sed illi solùm ut instrumentum subordinatur. Objectum hujus materiale immediatum non sunt res, nec voces, nec Homo, nec

Intellectus, nec secundæ Intentiones, aut Entia rationis ficta; sed operationes tantum Intellectus, ab ipso habitu Logicæ dirigibiles. Formale est earundem operationum Logicæ rectitudo, indistincta realiter ab actibus Docentibus, & Utentibus. Objectum Attributionis Materiale est syllogismus ut sic, à Demonstrativo, & Probabili præscindens. Attributionis formale, rectitudo ipsa syllogistica. Si tamen de objecto simpliciter remoto, aut physicè tantum immediato quærat, & homo Logicus, & Intellectus, & res omnes denominabiles, atq; cognoscibiles objectum materiale esse poterunt: formale verò ea omnia, quibus hæc talia intrinsecè, vel extrinsecè perfici possunt à Logica.

Ex Institutionibus Porphyrii.

III.

 Niversale formale Metaphysicè consideratum est, unum, aptum inesse multis: sumptum Logicè, unum aptum prædicari de multis. Illi aptitudo inessendi, huic aptitudo prædicandi, unitas utriq; essentialis est. Dantur Universalia sic definita. Illa tamen non sunt Idææ Platonice, æternæ, communes, & ante singularia existentes: sicut neq; voces, quæ tales, nec Entia rationis ficta: nec ipsa præcisè singularia similia: sed natura singularibus identificata, concepta tamen per Intellectum absq; differentiis singularium. Hinc unitas formalis, ex natura rei, dicta scotistica, Unitas item convenientiæ, seu fundamentalis non sufficit, ad Universale: sicut nec aptitudo à parte rei existens absq; præcisione Intellectus. Ex quibus inferitur Universale formaliter sumptum non dari à parte rei, nec posse fieri ab ulla potentia, quæ rationem cōmunem à singularium differentiis nequit abstrahere. Qualis in primis est Deus, tū voluntas, sensus interni, & externi, & cætera Intellectu carentia. Universalitas in actuali prædicatione non perit. Quinq; tantum sunt Universalia in particulari: Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens. Ratio individui completè sumpti non est Universalis. Inter differentias superiores, & inferiores est mutua præcisio adæquata. Inter Genera, ac Species

Species in linea prædicamentali tantum inadaquata. Dantur differentia simplices. A quinque prædicabilibus secundo intentionaliter sumptis potest abstrahi ratio cõmunis Universalis ut sic.

Ex Categorijs Aristotelis.

I V.

Nte prædicamenta tria tantum numerantur. Univoca, quorũ nomen commune, ratio verò per nomen significata prorsus eadem: Æquivoca, quorum nomen commune, & ratio significata, vel omnino, vel secundum quid diversa. Et denominativa, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu. Analoga verò, quorum etiam nomẽ commune, sed ratio significata partim eadem, partim diversa, ad æquivoca reducuntur. Non dantur Analoga inæqualitatis, ab Analogis Attributionis, & Proportionis distincta. Analogata minùs principalia denominantur à forma sibi extrinseca, intrinseca verò, & propria principali Analogato. Prædicamenta, quæ sunt series prædicatorum ad placitum ordinatæ, partim realiter, partim ratione solùm, à se invicem distincta, decẽ sunt: Substantia, Quantitas, Qualitas, Actio, Passio, Relatio, Ubi, Quando, Situs, Habitus. Deus etiam defacto poni potest in prædicamento substantiæ Substantia est. Ens ultimatè intentum à natura propter se. Accidens propter aliud adæquatè distinctum. Post prædicamenta, quæ sunt affectiones Prædicamentorum, quinque sunt: Oppositio, Prioritas, Simultas, Motus, Habere: quorum omnium communes definitiones acceptamus.

V.

Relativum in Concreto est, cuius esse idem est ei, quod est ad aliquid aliquo modo se habere. Relatio in abstracto, cuius totum esse est ad aliud. Præcipuà divisione dividitur Relatio in realem, & Rationis: Prædicamentalem, & Transcendentalem. Ad omnem relationem tria requiruntur: Fundamentum, quod refertur, Terminus, ad quem fundamentum refertur, & ratio fundandi, per quam aliquid referur. Dantur relationes reales independentes ab omni operatione Intellectus, tã prædicamentales, quàm Transcendentales. Hæ tamen

Relationes non sunt meræ voces, nec denominationes ab extrin-
seca tantum forma provenientes, nec modi à fundamento, & Ter-
mino realiter adæquatè distincti; sed formaliter loquendo sola
ratio fundandi, realiter verò omnia illa, quibus ratio fundandi
identificatur. Idem ad seipsum reali relatione referri nequit. Po-
test una ratio fundare aliam, sed inadæquatè tantum distinctam.
Refertur ad terminum ut ille absolutus est. Diversitas specifica,
vel numerica relationum desumitur à termino, & fundamento.
Omnis ratio est mutua. Transcendentalis à prædicamentali
per hoc differt, quod illius fundamentum nec divinitus possit
existere sine termino, possit autem hujus. Hinc Deus ad Crea-
turas actuales, & hæ ad se invicem dicunt relationem tantum præ-
dicamentalem, ad Deum verò Transcendentalem.

Ex Libris de interpretatione.

V I.

ignum ut sic dividi solet in formale, & Instrumentale:
sensibile, & insensibile: Cognitum, & non cognitum:
Naturale, & morale: ex pacto, & consuetudine. Sig-
num instrumentale sensibile rectè definitur à Divo Augustino es-
se id, quod præter sui speciem, quam ingerit sensibus, aliquid a-
liud faciat in cognitionem venire. Universalius tamen definiri
signum potest, quod ad hoc specialiter est institutum, ut potenti-
am cognoscitivam ducat in cognitionem alterius. Signum mo-
rale constituitur formaliter per nexum ad rem signatam vi insti-
tutionis: realiter verò per entitatem signi, rei signatæ, ac ipsam
institutionem. Voces quamvis & objectum, & conceptum ali-
quem possint indeterminatè significare naturaliter, determinatè
tamen, & clarè, ex libera tantum institutione. Per voces signi-
ficantur ut plurimum immediatè res ipsæ, ut objecta, conceptus
verò loquentis, & institutoris, prout ab objecti ratione distingvū-
tur, mediatè tantum & arguitivè. Primæ voces significativæ
sunt institutæ divinitus per species Adamo, & Evæ infusas, cæte-
ræ tum per voces prius institutas, tum per nutus, & gestus natu-
rales.

V II.

Primariâ divisione triplex est operatio Intellectus: simplex apprehensio, Iudicium, & Illatio. Specificantur intrinsecè à modo tendendi; extrinsecè à potentiis, & objectis. Potest idem actus esse iudicium, vel Illatio formaliter, & apprehensio simplex virtualiter, omnes tres operationes sunt physicè simplices qualitates. Veritas formalis actû Intellectûs tam essentialis, quàm accidentalis, ut opponitur transcendentali consistit formaliter in conformitate actûs cum objecto, falsitas in difformitate. Hæc autem conformitas, vel difformitas realiter est entitas actûs, & objecti, apprehensi, vel etiam enuntiati. In prima operatione nulla datur falsitas; datur veritas formalis essentialis. In secunda, & veritas formalis datur, & falsitas. In tertia quâ tali nec veritas, nec falsitas. Veritas una nequit esse major alterâ; potest falsitas. Ex duobus contradictoriis de futuro contingenti, una determinatè vera est, altera falsa. Datur medium inter contradictoria virtualia, inter formalia nullum. Actus Contradictorii, quorum vei uterque sit verus, vel uterque falsus; aut neuter verus, neuter falsus, repugnant. Actus hoc instanti verus in materia contingenti, poterat esse falsus, & è contra. Sicut etiam nunc verus posset transire absolutè in falsum, & vicissim.

Ex libris Analyticorum Priorum, & Posteriorum.

VIII.

Tertia mentis operatio latius patet, quàm Syllogismus. Qui rectè definitur esse Oratio, in qua quibusdam positis, aliud quid à positis necesse est contingere, eò quod hæc sint. Adæquatè sumptus constituitur præmissis pariter, & Conclusionem. Ad assensum Conclusionis necesse est Intellectum actu simul præmissis assentiri, aut saltèm actualem illarum speciem habere excitatam. Per actum Conclusionis attingitur necessario objectum præmissarum. Cognitio de bonitate consequentiæ, à præmissis & conclusione distincta quamvis sæpè contingat, absolutè tamen necessaria non est. Præmissæ concurrunt

C

ad con;

ad conclusionem in genere tantum Causæ moralis, determinando, & movendo. Necessitant Intellectum benè dispositum ad inferendam Conclusionem & quoad speciem, & quoad exercitium. Data syllogismi Definitio omnibus syllogismis bonis univocè convenit. Sophisticis verò tantum æquivocè. Demonstratio purè naturalis, est syllogismus, in quo ex certis, & evidentibus certa, & evidens Conclusio sequitur. Certitudo una potest esse major altera: quælibet tamen sufficit ad veram demonstrationem.

IX.

Dantur scientiæ rigorosæ de novo acquisitæ, Actuales, & Habituales. Scientia actualis opposita Opinioni est cognitio rei per causam, per quam res ita est, ut non possit aliter se habere. Habitualis est habitus ipse facilitans ad hos actus scientificos. Opinio actualis scientiæ opposita actuali, est assensus, vel dissensus imbecillus cum actuali formidine oppositi. Fides, quæ talis, est assensus soli dicentis testimonio innixus. Habitus scientiæ, & Opinionis possunt stare simul in eodem Intellectu, actus non possunt. Vel si divinitus producti jungantur in eodem Intellectu, ambo simul effectum formalem dare non poterunt. Si tamen per actus opinionis intelligantur etiam illi, vi quorum Intellectus actu nihil formidat, poterunt quidem simul stare; sed tunc erit quæstio de nomine opinionis. Potest elici actus certus ex motivis certis, & opinativis in unum certum coalescentibus, non tamen per modum plurium se habentibus.

*Ex Prolegomenis, & primo libro Physicorum
Aristotelis.*

X.

Phyfica Aristotelica est scientia speculativa rerum naturalium sensibilium. Objectum ejus materiale adæquatum, & Communitatis est Ens Materiale ut sic, seu Ens natu-

naturaliter sensibile: formale ipsamet ratio sensibilitatis. Attributionis, substantia corporea completa. Hinc Cœlum, & terra, omnesque Mundialis globi partes, prout aliquâ ratione sensibiles, sunt Physicæ objectum. Cujus sensibilitatis defectu, Deus, Angeli, & animæ separatae à corpore, loquendo magis propriè, non sunt Objectum Physicæ. Prima cognita sunt prædicta communiora, quorum connotata cæteris paribus citius incurrun-
t in sensus. Principia intrinseca corporis naturalis, quæ neque ex se invicem, neque ex alijs, sed ex illis fiunt omnia; tria quidem numerantur, Materia scilicet, Forma & Privatio: quorum alia dicuntur principiari in Facto esse, alia in Fieri: Verùm quia *Li fieri*, & *Li factum esse*, aliter, atque aliter pro libitu accipiunt Authores; nos illis adhærentes, qui per factum esse intelligunt statum corporis jam positi, & per Fieri statum corporis nondum positi, sed immediatè ponendi; dicimus in Facto esse principia per se, esse tantum Materiam, & Formam, In fieri verò ante hoc Factum esse, solam Materiam. Privationem verò, etiam si in se esset aliquid, nullo modo esse principium corporis secundum se considerati; sed tantum mutationis quâ talis, unde ratio principij intrinseci soli Materiæ, & Formæ convenit Univocè. Principia non sunt sibi propriè opposita contrariè, sed vel privativè, vel relativè tantum.

XI.

D Ari Materiam primam ut subjectum commune & indifferens ad omnes formas, & Moraliter, & Physicè certum est. Imò nisi hoc admittatur nihil erit certum in Physica, quod asseritur ex suppositione subjecti communis. Hæc Materia, nec est corpus simplex completum, nec Atomi indivisibiles, nec ipsa formaliter Elementa: sed benè definitur ab Aristotele, quæ per seipsam, neque est quid, neque quantum, neque aliquid dicitur eorum, quibus Ens determinatur: neque negationes eorum, sed de quo hæc omnia prædicantur.

Item terminis positivis: primum cujusque subjectum, ex quo aliquid fit cum insit, & non secundum accidens: & si corrumpatur aliquid, in hoc abibit ultimum. Nec alius conceptus, præter hunc respectivum quærendus est. Existit per propriam existentiam. Neque absolute, neque connaturaliter pendet à forma tanquam à priori; pendet tamen à posteriori connaturaliter ab eadem. Habet appetitum innatum conditionatum ad omnes formas posibles etiam corruptas, substantiales, & Accidentales; absolutum verò ad unam tantum formam substantialem indeterminatam, similiterque ad Accidentales pro una aliqua substantiali necessariis: ad plures tamen simul habendas appetitum naturalem nullum habet. Formas perfectiores non magis appetit. Conservatio illius sine omni forma, foret supernaturalis tantum quoad modum. Materia prima multiplex Numero, Specie; unica est, tam in Cœlestibus, quàm in corporibus sublunaribus: quin, Materia prima in sensu Aristotelis accepta, absolute non est possibilis alia specie. Accepta tamen præcisè pro subjecto substantiali, possibilis est alia. Materia prima propriè loquendo ingenerabilis, & incorruptibilis est.

XII.

Privationes formaliter sumptæ, contradistinctæ à puro nihilo, & rebus omnibus positivis, nullæ dantur. Hinc Privatio quæ talis non est reale tertium principium à Materia, & forma adæquatè distinctum. Illa tamen secundum certam subjecti capacis formalitatem intellecta, quatenus scilicet negabilis est forma de subjecto, principiat corpus in fieri, seu transitum ipsum quæ talem, tunc, quando suo modo intelligitur existere. Dantur formæ substantiales, spirituales, & materiales: quæ ab Aristotele definiuntur esse actus primus, quod quid erat esse, & species. Per oppositionem tamen ad Materiæ primæ definitionem, definiri posset clariùs, esse primum principium actuans, ex quo aliquid fit, cum insit, non secundum Accidens, & in cujusque corruptione substantiali recedens. Hæ formæ non sunt tota quidditas

ditas compositi substantialis. Non præexistunt formaliter in Materia. Materiales tamen omnes educuntur ex potentia Materiæ; ita, ut sine influxu illius formas materiales actione supernaturali quoad substantiam conservari oporteret. Naturaliter nec sunt plures formæ substantiales in eadem materia, nec una in pluribus materijs separatis: divinitus tamen neutrum repugnat.

XIII.

Nio inter Materiam, & Formam, non est aliquid adæquatè distinctum, aut modale essentialiter respectivum, aut absolutum accidentaliter cum extremis connexum. Imò Unionis Modalis, aut etiam aliorum modorum, qui sint, ultimæ actuales determinaciones essentialiter suis extremis sic affixæ, ut nec divinâ virtute produci, vel conservari possint sine his numero determinatis extremis, non solum defactò non videtur esse necessitas, sed probabilius etiam absolute repugnant. Uniones tamen, vel etiam alij modi, qui sint qualitates absolutæ, accidentaliter Unientes, & determinantes hæc extrema; possibiles quidem sunt, sed neque illi, hîc, & nunc necessarij. Unio igitur formaliter loquendo est informatio, quâ forma subjectum informat; & receptio, quâ subjectum formam recipit. Realiter verò & physicè unio in recto est materia, & forma: in obliquo dispositiones positivæ, & negativæ, quæ requiruntur ad unionem realem naturalem, vel supernaturalem. Si tamen unio esset realiter distincta ab extremis, in uno composito esset unica, & indistincta ab actione productiva, vel conservativa formæ. Nullum compositum distinguitur à partibus simul sumptis realiter: sed nec formaliter quidem distinctione rationis ratiocinataæ.

Ex Lib. 2. Physicorum.

XIV.

Naturâ est principium motûs, & quietis ejus, in quo est primò, & per se, & non secundum accidens. Ratio naturæ hîc definitæ convenit pariter & materiæ, & formæ, etiam rationali: sicut & Terræ semper quiescenti, & cælis localiter

nunquam quiescentibus: Composito tamen quâ tali, nequaquam. Ars ex parte objecti, seu forma artificialis, est localis dispositio, quoad certam partium inter se distantiam, juxta præscriptum artis ordinata. Non distinguitur realiter adæquatè ab entitate earum rerum, quarum partes disponuntur. Ars ex parte agentis est ipsa qualitas habitualis, orta ex cognitionibus practicis circa opera artificialia. Per habitum Artis, ut causam physicè influentem, vera naturæ opera effici non possunt. Applicando tamen activa passivis, potest Ars directivè se habendo, quid libet efficere, quod in virtute causarum applicabilium continetur. Absolutè loquendo posset eo pertingere humana industria, ut conficeret verum aurum: ejusmodi tamen Artem nondum esse inventam probabilis est. Sicut & animalium perfectorum per Artem effectio juxta vires humanas ordinarias videtur esse impossibilis.

XV.

ausa in communi sufficienter definitur per hoc, quòd sit principium dans alteriesse contingens. Dividitur causa in primam, & secundam; in actu primo, & secundo; in universalem, & particularem; proximam, & remotam; adæquatam, & inadæquatam, per se, & per accidens. Sed præcipua causarum divisio est in has quatuor species: Efficientem scilicet, Materialem, Formalem, & Finalem. Causa quælibet in actu primo proximo constituitur per entitatem suam, & dispositiones ad agendum requisitas. In actu secundo, per entitatem eandem suam, & actualem influxum. Conditiones ad agendum absolutè necessariae, sunt concursus Dei, existentia Causæ, & prioritas naturæ: connaturaliter autè requisitæ, sunt insuper appropriatio debita, qualitates dispositivæ ex parte agentis & passi, & negatio impedimentorum undecunq; venientium. Inter causas, & conditiones discrimen unicum istud est, quòd causæ secundùm se habeant virtutem aut movendi, aut sustentandi, efficiendi, vel constituendi; conditiones verò quæ tales nihil horum habeant.

XVI.

Nulla causa dicit relationem transcendentalem realem ad suos effectus actuales, vel posibles. Sed ad actuales quidem prædicamentalem, ad posibles verò transcendentalem rationis tantum. Plures causæ totales, vel una totalis, altera partialis in eundem numero effectum influere naturaliter non possunt; nec per eandem, nec per plures actiones: possunt tamen supernaturaliter. Quemadmodum etiam supposita duplici actione totali, plures causas se invicem causare quoad secundum esse absolute non repugnat, quamvis quoad primum esse simpliciter repugnet. Idem nihilominus à seipso, neq; quoad primum, neq; quoad secundum esse causari potest: suppositis etiam pluribus, ac totalibus modalibus actionibus. Causa materialis est id, ex quo aliquid fit, cum insit, vel ut præcisè potentiā passivā ad actum, vel etiam ut subjecto sustentativo. Latiùs patet causa materialis hinc definita, quàm materia prima. Primarius huius causæ effectus est compositum; secundarius est forma materialis educta. effectum secundarium sine primario causare naturaliter non potest. Potest suppleri divinitus concursus causæ materialis in genere causæ efficientis in ordine ad formā; sed in ordine ad compositum nullo modo. Causa Formalis est ratio ipsius, quod quid erat esse. Effectus illius primarius est compositum, quod constituit partialiter; secundarius, & improprius, est expulsio formæ prioris ex subjecto.

XVII.

Causa efficiens rectè definitur esse id, unde primū principiū mutationis, & quietis. Non potest agere in distās naturaliter, si neq; in medio, neq; cū medio operetur: virtute divinā tamē hoc fieri nō repugnat. Effectus jā corrupti de absoluta potētia possunt reproduci, quāvis naturaliter id fieri nō posse probabilis videatur. Deus ut causa prima cōcurrit immediatè ita necessariò ad omnes effectus causarū secundarū, ut nulla creatura sine immediato Dei concursu possit existere. Prædeterminatio physica in causis efficientibus juxta sensum Thomistarū nulla datur: multò minùs

in alijs causis. Causæ ergò partim determinant seipsas, partim determinantur à circumstantijs quoad speciem effectûs; quoad individuum autem causæ necessariæ determinantur à solo DEO. Causæ liberæ, licet etiam ordinariè determinantur ad individuum à solo Deo, possunt tamen in aliquo casu determinare seipsas. Instrumentales causas, physicè, & naturaliter influentes de factò nullas dari, probabilius est. unde substantiæ producuntur tantùm à substantijs, Accidentia, tum à substantijs, tum ab accidentibus ut causis principalibus, partialibus, l. adæquatis.

XVIII.

 Causa Finalis est id, cujus gratiâ fit aliquid. Finis dividitur in Formalem, & Objectivum; cujus, & cui; Operis, & Operantis; Ultimum, & non ultimum; proximum, & remotum. In actu primo constituitur per bonitatem honestam, vel delectabilem: per utilitatem verò quâ talem, item per indifferentiam, malitiam, aut cognitionem proponentem objectum, nullo modo. In actu secundo constituitur per actualem motionem voluntatis. Causa hæc secundùm effectum est semper realis actu: ratione sui tamen præcisè non semper actu. Effectus hujus causæ, sunt actus omnes, qui gratiâ finis acquirendi, vel ulterius possidendi eliciuntur. Homines, & Angeli agunt propriè propter finem, quin & brutâ interdum. Sed agentia sensu carentia impropriè tantùm, in virtute scilicet Authoris naturæ. Causa Idæalis est id, in quod Artifex inspiciens operatur: consistitque in conceptu objectivo formæ illius, cui Artifex intendit opus assimilare; non autem illius, quàm efficere intendit. Reducitur Idæa partim ad genus causæ Efficientis, partim formalis. Causa per accidens, prout est communis Casui, & Fortunæ, illa est, quæ ratione sui naturalem cum effectû connexionem non habet. Fortuna dicitur respectu eorum, quæ contingunt cum electione mediorum. Casus è contra sine tali electione. Reducuntur ad genus causæ Efficientis.

Ex Tertio

Motus in communi, in ordine ad quem natura definitur, est actus entis, quod potentia existit, quatenus hujusmodi. Motuum summa genera quatuor numerantur ab Aristotele: Generatio ad formas substantiales terminata, Alteratio ad qualitates, Augmentatio ad quantitatem, latio ad rem quamlibet localiter mobilem. Subdividuntur hi ipsi motus in successivum; & instantaneum, Connaturalem, violentum, & neutrum: quibus omnibus data motus Definitio proprie convenit. Non distinguuntur realiter adaequate a termino mobili, & motore. Ratio specifica, & numerica motuum desumitur a diversitate specifica, vel numerica agentium, subjectorum mobilium, ac etiam tendendi modo: a sola tamen temporis discontinuitate qua tali non desumitur, quamvis per accidens post interruptionem aliquam, alius ordinarie sequatur motus, numero, vel specie distinctus a priore. Idem duobus motibus proprie contrariis simul moveri naturaliter non potest. Quies opposita motui definito, est persistencia in termino acquisito.

Infininitum est, ex quo semper est aliquid extra accipere, vel re ipsa, si constet partibus realiter distinctis, vel saltem per conceptum, si partes habeat formaliter tantum distinctas. Dividitur primo in Infinitum simpliciter, seu in omni genere, & secundum quid, seu in aliqua particulari perfectione. Secundo in Infinitum essentialiter, & accidentaliter. Tercio denique, & vel maxime in Categorematicum, cujus omnes partes sunt actu extra causas; & Syncategorematicum, cujus non omnes partes sunt actu. Infinitum categorematicum non solum possibile est, tum in perfectione essentiali (qua soli Deo non esset propria), tum in accidentali, ut in extensione, intensione, numero; sed etiam defacto datur in rebus creatis in aliquo genere, scilicet in numero. Creatura perfectissima, vel in omni genere infinita, excepta inde-

E

penden-

pendentia; aut etiam Intellectus, ac voluntas infinitè perfectà repugnat: sicut etiam creatura Imperfectissima, quâ Deus imperfectiorem creare nequeat.

XXI.

Locus in cōmuni ille est, in quo aliquid tanquã in spacio continetur. Dividitur in realē & nō realē, seu positivū, & privativū; remotū, & proximū; communem, & propriū; extrinsecum, & intrinsecum. Locus extrinsecus realis positivus, de quo solo hīc agebat Philosophus, benè describitur ab eodem, quod sit corporis ambientis terminus immobilis, qui hāc, vel illā ratione intelligitur distare à spaciis imaginarijs immobiliter conceptis. Hinc locus extrinsecus realis, & immediatus non differt à superficie vasis continentis, nisi per respectum, quem habet locus quā talis ad spacia imaginaria fixa, quem respectum vas quā tale, non habet. Locus intrinsecus pro ubicatione modali acceptus non datur. Spacia tamen imaginaria à corpore occupata, dici poterunt locus intrinsecus, comparative ad terminum corporis extrinsecè ambientis. Spacia hæc imaginaria, secundū se, actu non sunt ens reale, sed concipiuntur tantū penes immensitatem Dei, ut possibiles superficies, & extensiones corporum possibiliū. In eodem loco, plura corpora naturaliter simul esse non possunt: Sicut nec unum in pluribus adæquatis. Supernaturaliter tamen fieri potest utrumque. Omnia accidentia, tam propria, quàm communia exigunt replicari connaturaliter cum corpore replicato: possunt corpora replicata habere mutationes omnes, quas non replicata, diversis temporibus, aut locis subire possent, nisi aliunde specialis foret repugnantia.

XXII.

Vacuum philosophicè acceptum, est superficies corporis ambientis, carens omni corpore locato. Ut locus, sic & vacuum loco oppositum dividi potest in extrinsecum, & intrinsecum. Extrinsecum esset ipsa superficies carens omni corpore locato, & hoc solū definitum isthic est. Intrinsecum

vacuum

vacuum esset spaciū ipsum inane, & imaginariū, superficie conclusum. Extima cœli convexi superficies, etiam si non habeat supra se ullum corpus, propriè tamen non est vacua. Vacuum nec datur, nec ullâ virtute naturali induci potest, supernaturaliter tamen causari posse, dubium non est. In vacuo si daretur, possent fieri motus omnes Generationis, alterationis, augmentationis, & lationis, ex quibus vacuum novum non sequeretur. Motus localis sive connaturalis, sive violentus in vacuo factus quamvis cæteris paribus, velocior foret motibus omnibus in pleno factis, non esset tamen instantaneus, etiam dato, quod aliunde motus localis in instanti, secundum prius & posterius indivisibili non repugnaret.

XXIII.

Tempus definitur à Philosopho: quod sit numerus motus, secundum prius, & posterius. Dividi solet in extrinsecum, seu motum cœlorum, & intrinsecum, seu formam ipsam facientem durare in hoc tempore. Item in reale, quod habet esse extra causas, & non reale, seu imaginariū, quod concipitur per speciem temporis realis possibilis. Non datur tempus extrinsecum tale, quod ex natura sua habet rationem communis mensuræ, ita ut illi soli debeant necessariò rerum omnium durationes commensurari: similiter nec datur tempus intrinsecum, acceptum pro duratione modali essentialiter successiva, quæ rem existentem affigat necessariò huic tantum tempori extrinseco indivisibiliter sumpto; neq; possit etiam Divinitus conservari diutius. Tempus igitur, quod physicè datur, quodq; potissimum in usu est, sunt motus regulares solis, lunæ, aliorumq; syderum, pro communi mensura durationum ad placitum assumpti. Potuissent namq; assumi motus alij quicunq; non localis tantum, sed etiam Generationis, augmentationis, vel alterationis. Hinc ratio prioris, & posterioris, tempori materialiter accepto accidentalis est; solumq; formaliter sumpto essentialis. Non incipiunt, nec desinunt res intrinsecè in tempore adæquatè sumpto secundum prius, & posterius, sed inadæquato tantum.

Quantum in concreto juxta philosophum est divisibile in ea, quæ insunt, quorum unumquodque, aut singulum, unumquid, & hoc aliquid aptum est esse. Quantitas in abstracto dividitur in continuam, cujus partes communi termino copulantur, & discretam, cujus partes physicè non continuantur. Sed quantitas discreta numerorum, ac etiam intensiōis analogicè, tantum est quātitas: licet Aristotelica quanti definitio, utrique possit aptari. Quantitatis physicæ conceptus essentialis, non consistit in actuali impenetratione, vel extensione partium in ordine ad locum: nec etiam in divisibilitate, aut ratione mensuræ activæ, vel passivæ; sed in radicali impenetratione, sive exigentia impenetrationis actualis. Quantitas hæc physica, primum sub genere Accidentis prædicamentum, distinguitur realiter adæquatè tum à materia, & forma substantiali, tum etiam ab omnibus aliis accidentibus physicis. Partes quantitatis, & continui quanti, & cujuslibet totius, partes integrales habentis, sunt actu realiter distinctæ, divisibiles in infinitum. Hinc indivisibilia formalia, aut virtualia in continuo quantitativo aliisque quantis intensis, vel extensis nulla dantur. Sicut neque minima physica, vel prima componentia.

Ex Libro septimo & octavo Physicorum.

Si per primum motorem intellexit Philosophus causam primam, à cujus influxu pendeant omnes motus causarum secundarum, primus motor est Deus in se immobilis: in alio sensu ad motum corporis naturalis nullo primo motore immobili opus est. Poterat primus motor Deus, mundum tam quoad entia permanentia, quàm successiva creare ab æterno, non solum syncategorematicè, hoc est quâcunque duratione assignabili prius; sed etiam categorematicè, seu ita, ut nulla talē creationem supponeretur duratio præcessisse. Mundum tamen hic & nunc

nunc non esse conditū ab æterno revelatione divinā certum est: Quamvis naturali argumento probari hoc non possit. Si partes anni desumantur à cursu solis, Mundus hic terrestris secundū ōnes sui partes integrales, probabilius fuit conditus in vere, quando sol in Aequinoctio verno signū Arietis decurrebat. Si tamen denominatio partiū anni desumatur à superficie terræ germinantis vel non germinantis, alteratione aëris rigentis, æstuantis, tēperati &c. globus hic terrestris fuit creatus in toto anno, juxta varium sitū solis, varijs partibus terræ, aëris tēperie correspondente. Non omnes rerū species simul sunt productæ. Ex integralibus & quantitativis Mundi partibus quoad materiā nihil hætenus perijt, nec perire potest naturaliter. Unde solo naturali, & ordinario concursu, quo defactò Mundus durat, posset durare in æternum.

Ex Libris de Cælo.

XXVI.

Cæli, siue accipiantur pro ipsis Astris, siue pro spatio, in quo Astra decurrunt; sunt cōpositi ex materia nostrate, & forma sua substantiali, alterabiles, & secundū quid corruptibiles substantialiter, sicut hic Mundus sublunarius. Cælum, in quo sydera voluuntur à suprema convexitate aëris Elementaris usque ad concavitatē Cæli Empyrei unicū continuū est, totumque liquidum instar aëris subtilissimi, sine alijs superficiebus vel interstitijs solidis & consistentibus: Astra verò solida omnia. Sol propriā habet lucē; Astra alia omnē à nobis sensibilē à sole. Lux Cœlestium corporū, cū luce nostrate ejusdē est speciei. Lux siue solis, siue alia, probabilius non est productiva caloris. Sol formaliter est calidus instar corporis igniti, scintillatio stellarū fixarū satis per hoc explicatur, quòd dū circa proprios axes gyrantur, ob inæqualitatē superficiei, inæqualiter à sole illustrentur. Terra quiescit, sidera omnia moventur, & quidē ab Intelligentijs assistentibus, non à sua forma substantiali. Cælū verò syderibus per mixtum uniformiter secundū totū non movetur; sed partes

F

vicinæ

vicinæ Astris, ad aliquod spatiū rapiuntur eo modo, quo aves volantes aërem secum rapiunt. Influent Astra in se invicem, & in hæc sublunaria: sed in liberam hominis voluntatem nequaquam: nisi fortè remotè & impropriè, ponendo scilicet dispositiones ad alliciendā voluntatem.

Ex Libris de Ortu, & Interitu.

XXVII.

Alteratio latè sumptā, prout nimirum est una species ex 4. motibus principalibus est motus ad qualitatem quamcunque, strictiùs autem, & prout in sensu Aristotelis sumitur pro dispositione ad generationē substantialem, definitur esse motus ad qualitatem sensibile, & habentem contrariū. Intensio & Extensio qualitatū propriè alterantium fit defactò successivè, & sine interruptione. Accidentia propriè alterativa non recipiuntur in forma, neque in quantitate, sed in materia sola. Intensio alterativa non fit formaliter per expulsionem contrariæ qualitatis nec per productionē perfectioris in eadem specie, destructā vel nō destructā priore imperfectiore: nec per maiorem radicationem, unionem, vel existentiam perfectiorem; sed per additionē gradūs ad gradū. Hinc gradus intensiōis non sunt heterogenei, heterogeneitate, vel specificā, vel individuali, vel ordinis essentialis sed omnino homogenei, & solūm ex decreto Dei extrinseco, ad individuationem determinante, sibi invicem subordinati.

XXVIII.

Qualitates habentes contrarium prout sunt hic & nunc dispositiones ad formam, habent terminum magnitudinis & parvitatē, tūm ratione intensiōis, tūm extensiōis: præcisè tamen consideratæ secundūm se, abstrahendo à limitata virtute agentis, & ratione dispositionis, terminos ejusmodi non habēt. Solæ qualitates, & neq; hæc ōnes habēt contrarium propriè dictum. Contrarietas autem hæc partim ex natura qualitatū, partim

partim ex formarum substantialium exigentijs nescitur. In gradu remisso compati se possunt: In gradu verò vel utrinque summè intenso, vel sic temperato, ut ex mixtura graduū contrariorū fit intensio ultra octo gradus, compati se naturaliter non possunt; quamvis supernaturaliter hoc fieri nihil prohibeat. Potest agens agere in proprium subiectum actione æquivocā, aliquando etiā univocā partiali perfectivā; sed corruptivā, & propriè alterativā, nec univocè, nec æquivocè: sicut nec simile in specie, & intensione in aliud simile. Qualitates magis activæ sunt etiam magis resistitivæ, si contrariæ ad se invicem comparantur: si verò disparatæ inter se conferantur, minùs activæ, sunt magis resistitivæ. Ut contraria possint in se agere, non requiritur minor resistantia passi adæquatè sumpti, quàm sit activitas agentis. Quòd non tota simul qualitas producat, non fit solum ob resistantiā contrarij; sed etiā propter agentis limitatā virtutē. Agens debitè applicatū subiecto capaci, si primo instanti non agit, nec ager postea. Datur Actio, & reactio in sensu proprio. Hinc omne agens repatitur à contrario debitè applicato. Agentia creata habent sphaerā activitatis determinatā; aguntque in illā totā actione uniformiter difformi uniformitate tamen non æqualitatis, sed proportionis.

XXIX

Generatio substantialis creata, moderna, & connaturalis, ut opponitur dictæ alterationi, est mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente ut subiecto eodem. Generatio ut est communis creatæ, & increatæ est productio, aut unio termini substantialis in subiecto, vel quasi subiecto. Generatio denique ut opponitur creationi, est productio, vel unio termini substantialis dependenter à subiecto. Terminus totalis generationis est novum compositum in ratione totius:

terminus formalis est forma ipsa, quā generans aut per se physicè producit, aut vi dispositionū, intendit cōmunicare cōposito. Specialiter verò generatio viventium benè per hoc definitur, quod sit origo viventis à vivente, principio vitæ conjuncto in similitudinē naturæ. Conversio cōmunis accidentali, & substantiali, est transitus unius rei in aliam, naturaliter incōpossibilē. Non omnis generatio est conversio, nec econtra. Corruptio opposita Generationi in sensu Aristotelis, est transitus ab esse formæ substantialis, ad non esse illius in subjecto.

XXX.

Intransmutatōnibus substantialibus naturaliter fieri solitis non datur, neque dari potest vi agentium naturalium, resolutio usque ad materiā primā, ita ut in instanti extrinsecō Generationis omnia accidentia ultimo dispositiva corrumpantur, & in sequenti, hoc est instanti intrinsecō generationis, omnia accidentia formæ debita de novo simul producantur, sive ab ipsamet forma, sive ab agente extrinsecō. Nutritio, est aggeneratio novæ partis animatæ vi animæ in ipso vivente. Augmentatio est motus ad majorē quantitātē. Nutritio substantialiter non differt à Generatione, differt verò augmentatio, quamvis neque hæc unquam contingat naturaliter absque nutritione, vel generatione. Rarefactio & condensatio non fiunt per vacua parva, plura, vel pauciora intercepta, nec per productionem, & deperditionem quantitatis, nec per majorem minoremque intrinsecam extensionem ejusdem materiæ, & quantitatis: nec per qualitatem absolutā, vel modālē superadditā, vel ex aliarum temperamento conflata: Sed rarefactio quidē per divulsionē partium, & ingressum insensibilē aliorum corporum; condensatio autem è contra per contractionem partium prius divulsarum; & expulsionem corpusculorum.

*Turpiter fefellit Compactor
verte ad dextram folia quatuor,
et inverte librū ac
legito ad finem Theses.*

XXXI.

Elementū strictē sumptū, prout est pars principaliter integrans hunc mundum sublunare, definitur à philosopho esse illud corporū, in quod alia corpora dividuntur, quod inest potentiā aut actu; ipsū autē est indivisibile in diversa specie. Antiquā, & receptā divisione quatuor numerantur elementa: Terra, Aqua, Aer, Ignis. Præcisa tamen authoritate, insistendo soli rationi, probabilius videtur, ignē formale, & elementarē super aeris regionē in sphærā diffusū nullū dari. Hæc elementa virtualiter tantū continētur in mixtis. Proinde mixta, ut ligna, lapides, & reliqua nec sunt ipsamet congeries elementorū formalium, nec simul in eodē subjecto cū formis substantialibus elementorū, sed neq; alio modo formaliter permixta: cōtineri tamē sæpe elementa formaliter intra poros mixtorū, vel etiā unū elementū in alio elemento, certū est.

XXXII.

Qualitates primæ definiuntur esse, quæ neque ex alijs, neq; ex se mutuò fiunt, sed ex ipsis oriuntur cæteræ. Quatuor solū dantur hujusmodi primæ qualitates: Calor scilicet, Frigus, Humiditas, & siccitas, reliquæ omnes, saltē quæ ad generationes deserviunt, aliqua ratione ex his oriuntur. Qualitates has in particulari definit Aristoteles in concreto hac ratione. Calidū, quod congregat homogenea, & disgregat heterogenea. Frigidum, quod congregat homogenea simul, ex heterogenea. Humidum, quod facile terminabile est termino alieno, difficilē proprio. Siccum e contra, facilē suo, difficilē alieno. Quæ descriptiones quāvis ad mentē Philosophi sustineri possint ut cōmuniter veræ, non sunt tamen essentielles, aut per proprietatē quarto modo: cū nec solis definitis, nec omnibus, nec sæper convenient.

XXXIII.

Quatuor hæ qualitates sunt omnes reales, & positivæ, inter se, & à substantia realiter distinctæ. Singulis elementis duæ tantū convenient qualitates primæ in statu connaturali

naturali: & illæ ambæ in sūmo. Frigus quidē & siccitas Terræ; Frigus, & Humiditas Aquæ. Calor, & humiditas Aëri; Calor, & siccitas Igni. Omnia elementa possunt in invicē, & in alia mixta transmutari mediatē, vel īmediatē. Probabilius tamen est, nec Terrā in Aquā, nec Aquā in Terrā, nec Ignē in Aquam, nec vicissim Aquam in Ignē īmediatē converti posse naturaliter.

XXIV.

Grave in concreto, definit Aristoteles, quod est natū ferri ad mediū: Leve, quod à medio. Gravitas hæc & levitas sunt qualitates reales, & positivæ, distinctæ à materia forma, & toto cōposito: quantitate itē, raritate, ac densitate, sicut & à temperamento primarum qualitatū, ac etiam à se invicē. Conveniunt autē Elementis hoc ordine: Summa gravitas Terræ, summa levitas Igni. Gravitas propè summum aquæ, levitas propè summum aëri. Elementa, ac etiam mixta posita extra centrum indivisibiliter sumptum, in omni loco gravitant, aut levitant, gravitare, & levitare significat tendentiam appetitus innati: prout verò significat actu descendere, nullum grave gravitat supra omnia se graviora, vel æquē gravia: nullum etiam leve levitat infra omnia leviora, vel æquē levico.

XXV.

Projecta moventur immediatē tum à proijciente, tum à qualitate impressa, quamdiu sunt conjuncta proijcienti: separata verò, à proijciente non amplius moventur immediatē, nec ab ipso medio, nec metu vacuū; sed à sola qualitate impressa permanente aliquādiu in projectis. Hanc autē qualitatem impressā in entitate sua absolutā, mediante metu locali à quo cunque agente producibilē, dicimus realiter adæquatē distingvi à movente, mobili, & medio. Quies in puncto reflexionis, sive in motu perpendiculari sursū, sive arcuali, sive in impactione in

one in alia corpora, juxta varias circumstantias, quandoque datur, quandoque nulla.

XXXVI.

Emperamentū Corporis mixti, non est qualitas specialis cæteris superaddita, sed ipsæ qualitates primæ, ad exigentiā formæ substantialis, aliarūque substantiarū in corpore mixto connaturaliter latentū, certa lege tēperatæ. Dividitur tēperamentū in uniforme æquale ad pondus, in quo ōnes quatuor elementares qualitates sunt in pari intensiōe; & in difformē, æquale ad justitiā, in quo secundūm exigentiā substantiæ, aliquæ qualitates plus minū excedunt alias. Aequale ad pondus hīc & nunc non datur ullū: dabīle tamen est in ijs, quæ non indigent organis heterogeneis. Aequale ad justitiā secundūm excessū alicujus qualitatē exigitū a forma dari quidē in multis probabile est; ordinariē tamen per agentia extrinseca impediri secundūm quid, debitū substantijs tēperamentū. Iuxta excessū alicujus qualitatē ex primis quatuor, præcipuē cōplexiones assignari solent. Colerica sanguinea, phlegmatica, Melancholica: quæ cōplexiones ex medijs constantibus qualitātū excedētiū rectē colliguntur.

Ex Libris Meteorologicis.

XXXVII.

Meteorū definitur esse corpus imperfectē mixtum, ex vaporibus, & exhalationibus in sublimi generatum: quamvis autem hæc definitio omnibus conveniat meteoris in quibus non est forma substantialis, a formis substantialibus vaporum & exhalationum distincta, illis tamen minimē congruit, quæ non solum alterantur, sed etiam substantialiter transmutantur: ut cū exhalationes accēduntur, aut in lapides degenerant. Proxima meteororū materia sunt exhalationes calidæ & siccæ, vapores deinde calidi, & humidi: remota verō materia sunt ōnia mūdi corpora, quæ aliquid ex sua substātia caloris exhalāt, & vaporāt.

Locus meteororū est præcipuè in sublimi aëre, simpliciter tamen est omnis locus, qui respectu corporis halantis, & vaporantis sublimis est. Causa efficiens meteororū immediata, sunt ipsæ qualitates primæ excedentes debitā elementis, alijsque corporibus intensionē: remota causa efficiens sunt agentia harū qualitatum productiva. Dividuntur præcipuè in Ignea, Terreæ, & Aqueæ. Nam Aërea non dicuntur.

XXXVIII.

Ignea meteorā, præcipua sunt hæc: Fulgur, Tonitru; Fulmen, & Flāmularum species variæ, pro diversitate sitūs, & figuræ, diversis nominibus appellatæ. Fulgur, seu coruscatio, est exhalatio accensa sine tonitru, vel cum tonitru. Tonitru est fragor causatus ex violenta disruptione nubium spissiorum. Fulmen, est exhalatio densior, & tenacior, intra nubes accensa, vi caloris rarefactivi cū impetu excussa. Cometas aliquos infra lunam, & modico tempore, quamvis concedamus meteorafuisse, ex vaporibus & exhalationibus collecta Cometæ tamen supra lunā, aut solē longiori tēpore, & regulari cursu apparentes, non sunt accensio exhalationum, neque congeries stellarum: sed probabilius stellæ quædā incogniti cursus, & ita diaphanæ, ut solis radios exceptos ultra se transmittere, & in commune refringere possint, ut contingit in omnibus sphæris Diaphanis soli oppositis.

XXXIX.

Aquea meteorā potissima sunt: Nubes, pluvix, Glacies, Nix, Grando, Manna, Mel, ros, nebula, Mare, flumina, fontes. Nubes, est partim exhalatio, partim vapor ex terra, aqua, alijsque corporibus elevatus, ac postea condensatus. Pluvia, est hæc ipsa nubes in aquā densiorē resoluta. Nebulæ, nives, pruina, ros, grando, eandē cū pluvia materiā habent, & causam: differunt tamen accidentibus secundum magis, & minus. Nebula namq; est vapor prope terrā, crassior, & gravior, quam ut possit altius ascendere. Nix est humor aqueus rarus, & crispatus,

tus, circa superficies nubium congelatus ros, & pruina sunt pluvia subtilis, sed ille tepidior, hæc in modum nivis rigescens. Grādo, sunt guttæ pluviales nimio frigore in lapsu congelatæ: ex quo etiam colligi potest quid sit glacies. Mel, & Manna sunt vapor tenuis, quæ flores, herbæ, folia arborum sensim evaporant, qui deinde in dulcē succū plus minus conspissatur. Mare, est congregatio aquarum è fontibus decurrentium in vallem profundissimā. Plura sunt Maria, quæ secum non cōmunicant. Lacus non differunt à Mari, nisi quod pauciores fontes recipiant. Flumina sunt congregationes multorum fontium perenniter decurrentium. Fontes salientes, sunt corrivationes stillicidiorum, undecunque orientium, & per venas montium in aliquo meatu erumpentium:

XL.

Ris, est arcus multicolor, in nube rorida, & opaca, vel in ipsis guttulis densè cadentibus, ex reflexione solarium radiorum causatus. Halo est circulus lucidus solem, lunā, aut aliam stellā ambiens. Pareliz sunt plures soles, Paretiliz plures lunæ, ex reflexione veri solis, aut lunæ, in nube speculari apparentes. Venti sunt motiones aeris, à vaporibus, & exhalationibus ascendentibus, & descendentibus potissimum causati. Qui juxta diversas mundi plagas, varias quoque sortiuntur appellationes, & qualitates. Terræ motus est succussio partis terræ, causata ex rarefactione aeris, vaporum, & exhalationum sub terra conclusorum. Thermæ sunt aquæ propè ignes subterraneos defluentes. Acidulæ, alijq; fontes minerales nascuntur ex tinctura minerarum, per quas derivantur.

Ex libris de Anima.

XLI.

Anima in communi est actus primus corporis organici, potentiā vitam habentis. Alia descriptio, secundum quam dicitur anima esse id, quo vivimus, & sentimus, & movemur, & intelligimus, adæquatè sumpta soli convenit animæ rationali.

nali. Summa Genera animarum tria tantum sunt: Vegetativa, sensitiva, & Rationalis. In eodem tamen vivente neque simul, neque successivè sunt plures animæ. Ratio viventis ut sic, non satis explicatur per hoc, quòd aliquid se moveat ab intrinseco simpliciter: vel ab intrinseco in omnem partem: vel quod opere-
tur immanenter, aut vitaliter: vel quod se moveat ad operationem indebitam pro primo instanti existentiae: sed per hoc omnium optimè, quòd aliquid movere se possit ab intrinseco tali motu, quali in specie naturaliter ab extrinseco moveri non posset.

XLII.

Ita, ut opponitur mortì in viventibus simplicibus est ipsa conservatio rei, in compositis, est unio formæ viventis cum materia. Mors econtra in simplicibus, esset ipsa desitio rei. In compositis, separatio animæ viventis à corpore, quæ sola propriè mors dicitur. Non dantur in viventibus ullæ formæ substantiales partiales totali subordinatæ, specie inter se, & à totali differentes. Hinc in organis viventium nulla est heterogeneitas substantialis. Sed & partes ipsæ integrales materialium animarum homogeneæ sunt omnes. Partes viventium solidiores ut, pellis, caro, nervi, cartilago, ossa, dentes, capilli, ungues, plumæ, squammæ, cornua, rostra, cortices arborum &c. informantur ab anima vivente. Contra, partes fluidæ, ut sanguis, bilis, spiritus vitales, semen animalium, & alij humores, non informantur. Omnes animæ præter rationalem sunt divisibiles in partes integrales.

XLIII.

Nec organica, nec inorganica potentia distinguuntur realiter ab anima secundum rectum considerata: imò nequidè formaliter adæquatè organica tamen, ratione obliquorum realiter distinguuntur ab eadè. Actus vitales elicit anima immediatè per seipsam & sustentat eosdè tanquàm causa materialis adæquata, vel inadæquata. Nam spirituales recipiuntur in sola anima spirituali, materiales verò partim in anima, partim in materia. Dato etiam, quod potentia vitales essent realiter distinctæ ab anima, adhuc tamen anima concurrere deberet immedi-

mediatè ad hos actus, vel ut causa totalis, vel saltè ut partialis: Vitales potentiaè specificantur extrinsecè ab actibus quidè suis immediatè, ab objectis autè remotè. Actus verò specificantur extrinsecè tum à potentijs, tum ab objectis immediatè.

XLIV.

ANima vegetativa, ut illam philosophus describit, est maximè communis potentia, secundum quā inest ipsū vivere omnibus; cujus opera sunt, generare, & alimentū uti. Animæ vegetativæ tres tantū sunt potentiaè principales. Nutritiva, Augmentativa, & Generativa. Fames per effectū definitur esse appetitus calidi, & sicci: sitis appetitus humidi, & frigidi. Sed hoc universaliter verū esse non potest. Formaliter tamen fames est sensatio doloris ex contractione partium ventriculi defectu alimenti. Similiter & sitis est sensatio doloris orta partim ex calore, partim ex siccitate ultra tēperamentū debitū intensis.

XLV.

ANima sensitiva quā talis, est potentia ordinata ad sensationes eliciendas. Dividitur hæc potentia in externas, & internas. Externæ numerantur quinque: Visus, Auditus, Gustus, Odoratus, & Tactus. Internæ, pariter quinque: Sensus communis, Imaginativa, Aestimativa, Phantasia, & Memoria. In potentijs externis non dantur ullæ species impressæ, præterquā in visiva, & hoc etiā ex suppositione tantū, si color, colorē nō producat usq; ad potētiā visivā; sicut supponimus nō producere. Datur tamē omnino in intellectu, & phantasia. Species producuntur ab objectis, actibus, ipsisq; speciebus. Non concurrunt efficienter ad actus vitales, sed solum in genere causæ formalis determinatis. Sūt divisibiles intensivè, & extensivè.

XLVI.

Objectū motivū potētiæ visivæ, est lux, & color: quē, si verus, & nō apperēs tantū est, distinguimus à luce. Organū, in quo species ultimò terminatur, & visio exercetur, sola est retina. Objectum potentiaè auditivæ est sonus per collisionem corporū productus. Distinguitur à motu, medio, & corpore sonoro. Recipitur & in medio, & in corpore ipso sonoro, ac termino.

num auditionis vitalis immediatū est pellicula tympanū dicta. Echo est sonus reflexus. Objectū olfactivæ odor est, qui percipitur in carne spongiosa intra nares. Objectum gustūs est sapor: qui potissimū in cuspide linguæ sentitur. Tactūs deniq; objectum est omne corpus quantum primis qualitatibus affectum. Sensatio tactūs fit præcipuè in pelle, carne, nervis, ossibus, cerebro, & medullis.

XLVII.

Anima rationalis est forma substantialis vivens, spiritualis, & naturâ suâ immortalis. Anima à corpore separata existit naturaliter. Retinet species acquisitas ante separationem. Potest movere localiter seipsam, & alia corpora. Omnes animæ sunt similes in perfectione substantiali tum specifica, tum individuali. Intellectus est potentia animæ rationalis, spiritualis, inorganica, cognoscitiva objectorum per actus spirituales. Objectū intellectūs adæquatum est omne, & solum ens reale, sub ratione veri. Actus vitales intellectionis, sicut & alij, sunt qualitates absolutæ. Voluntas est potentia appetitiva inorganica, prosequens bonum, fugiens malum ab intellectu propositum. Hujus objectum est omne Ens reale sub ratione boni. Dantur habitus naturales acquisiti, speciebus permanentibus identificati. Facilitant potentiam ad agendum. Voluntas tamen non indiget alijs speciebus, quàm quibus utitur intellectus, sive ad simpliciter, sive ad facilitè operandum.

Ex libris Metaphysicorum.

XLVIII.

Ens formaliter est id, quod est aptum existere. Tres tantum sunt Entis passionēs, formaliter inter se, & ab ente distinctæ: Unitas, quæ consistit formaliter in indivisibilitate in plura talia, quale est ipsum: Veritas, quæ consistit in aptitudine, secundum quam quidlibet potest intelligi, ut est in se: & Bonitas, quæ est perfectio aliqua, appetitu aliquo appetibilis. Distinctio opposita unitati entis, consistit formaliter adæquatè in hac

hac, & illa entitate. Alia est realis inter rem, & rem; alia rationis inter cōceptum & conceptum. Fundamentum distinctionis rationis ratiocinatae, sunt connotata diversa. Distinctio formalis ex natura rei, vulgò scotistica, virtualis item intrinseca in creatis, & praeisiones obiectivae non dantur.

XLIX

Ens respectu differentiarum, Perseitatis, & inaleitatis. Dei, & Creaturarum, univocum est. Omne Ens, quod actu est ens, est reale, & positivum. Hinc praeiter Deum improductum, & creaturas positivè productas in tempore nullum datur ens: nec rationis purè obiectivum, nec purè negativum, nec possibilitates intrinsecae ab aeterno extra Deum suum esse actuale habentes. Possibile, & actuale secundum rem idem sunt. Sed actuale simpliciter, & propriè est, possibile verò nondum est, sed esse tantum potest, concipiturq; per speciem alienam rei actualis. Essentiae sunt praedicata constitutiva rerum. Essentiae extra causas positae, non distinguuntur ab existentia actuali, sicut nec possibiles, à possibili existentia.

L.

Subsistentia est ultimum naturae substantialis complementum, vi cuius redditur natura incommunicabilis alteri. Non consistit realiter, aut formaliter in modali entitate, aut qualitate absoluta; sed in ipsa mer entitate naturae, dicente negationem actualis, & aptitudinalis unionis cum alia natura subsistente. Dari intelligentias, seu Angelos, bonos vel malos etiam praecisà fidei auctoritate, valdè probabile est, quamvis non omnino sit evidens. Deum verò dari, seu ens à se, optimum, maximum perfectissimum, non solum fide Christianà firmissimè tenemus; sed etiam naturali ratione, tū physicā, tum morali, asserimus posse hoc ipsū sufficienter demonstrari.

O. A. M. D. G.

